

Hívatás: Magyar.
1989. I. A. 10-11. p.

Úgy az 50-es évek vége felé lehetett. Egy kamaszlányokból álló nyolcadik osztály – akkor még a tinédzser szót nem is hallottuk – a téli szünetben együtt megnézi a Kölyök című filmet, majd utána titokban – és kollektíve – úgy dönt: TÖRŐCSIK MARIT választja példaképéül. Az azonosulás első lépcsőfokaként az akkor oly divatos, háromszögletű nyakbavaló kendőt is úgy igyekeztünk megkötöni, ahogy azt a dunaújvárosi Cilikén, a „kölykőn” láttuk.

A film persze aligha tartozik a magyar filmművészet remekei közé – Törőcsik Mari eleven alakítását azonban ma is őrizi az emlékezetem. De vajon milyen kamaszlány volt a valóságban az a színésznő, aki egy időben ügyeletes naivaként „zsinórban” játszott a úgynevezett hamvas és bájos csitriszerepeket...?

Törőcsik Mari elmosolyodik – és finom derűje láttán úgy érzem: ma is őriz egy csipetnyit abból a törékeny, madárcsontú lányságból, amely korosztályom számára oly vonzóvá tette.

– Én akkor már színésznő voltam, aki – mert úgy hozta a sors – csitriket játszottam. A valóságban? Tízéves vagyok, amikor az egri angolkisasszonyokhoz, a zárdába kerülök. Iskolaigazgató édesapám ugyanis Pélyen, a szülőfalumban megengedte, hogy a kelleténél korábban be-belátogathassak az elemibe, a feledhetetlen Sallai Rózsika néni óráira. Így aztán, miután túl fiatal vagyok még ahhoz, hogy elkezdjem a gimnáziumot, egy évet az Orsolya-rend bentlakásos internátusában töltök, és ez igen mély nyomot hagy bennem. Apáca akarok lenni, és a nővérek kedvességéből – hiszen olyan kicsi vagyok – még azt is megengedik, hogy magamra öltsem a jelöltgalért, amely... a térdemig ér. Amiért igen hálás vagyok nekik: itt tanultam meg – mégpedig mindenféle kínos dresszúra nélkül – fegyelmeztetnek lenni. Itt tanultam meg azt is, hogyan lehet egyedül az ember, mégha sokan veszik is körül; hogyan lehet például tömegben olvasni, tanulni, ki-

Sorozatunkban randevúra hívunk művészt, politikust, tudóst és sportolót..., ahogy ropant komolyan mondani szokták: neves közéleti személyiségeket, akiket az rokonít, hogy éveik számát tekintve – ki többel, ki kevesebbel – idősebbek a mai fiataloknál. Továbbá, hogy lélekből fiatalok tudtak maradni.

Mi volt a célunk?

Kérdezni.

Beszélgetni arról, hogyan élt, gondolkodott fiatal korában az a nemzedék, amelynek élete így vagy úgy: történelem. Akikre felnézünk – és akikkel néha perben vagyunk. Megtudni, milyen gondok és érzések foglalkoztatták őket. És... hogy a megélt tapasztalatok birtokában, hogyan vélekednek a mai fiatalokról.

Köszönjük, hogy elfogadták a meghívásunkat.

kapcsolódni. Nem volt nehéz lecke, hiszen nagy volt a rend körülöttem.

– Átvitt értelemben is?

– Igen. Gyakran mondogatom: én burokból születtem. Nyilván nálunk is voltak gondok és

bajok, de gyermekkoromat mégis felhőtlen szépségűnek érzem. A szüleim fiatalok voltak és szépek – apám fegyelmezettsége és szelidsége szinte példa nélküli; ráadásul öten voltunk testvérek, és kellemes jómódban éltünk. Persze, az is lehet, hogy mivel nagyon korán elkerültem hazulról, a távollétben óhatatlanul megfényszeredett a családi otthon...

– És a háború?

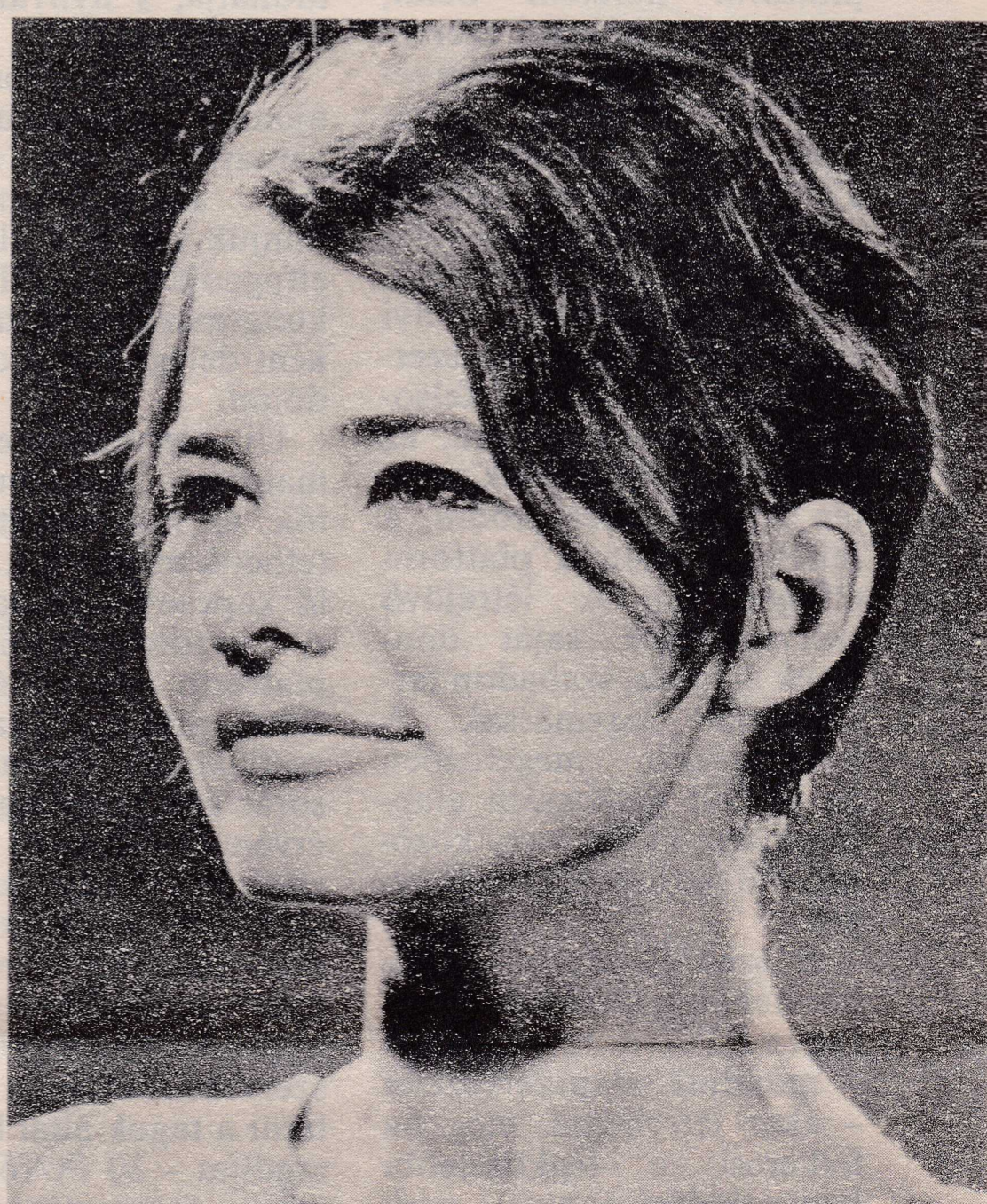
– 1945-ben tízéves vagyok, így hát a háború az első tudatos élményeim közé tartozik. Nem bánom, sőt... Óriási dolognak tartom, hogy én ismertem-ismerem a háború előtti világot, és azt is, ami utána jött. Az összehasonlítás lehetősége pedig nagy adomány. Ráadásul nekem először ezek az évek jelentik azt a két alapélményt, amit talán a legfontosabbnak tartok az életben: a hitet és a várni tudást. Édesapám 1940-től katona volt, megjárta a Don-kanyart, emlékszem, néha néha hazalátogathatott. Én tudtam, hogy háború van, mégis, egyszerűen fel sem merült bennem, hogy eleshet, meghalhat. Annyira hittem – mert édesanyám is annyira hitte –, hogy haza fog jönni. Szertartásszámba ment, ahogy anyám mindennap megvárta a postást, akkor is, amikor már régen nem működött semmi, és ahogy minden nap megírta apámnak a levelet, akkor is, amikor már régen nem volt hová küldenie...

– Soha semmit sem tiltottak – később sem?

– Természetesen megköveteltek bizonyos dolgokat, például az alapvető illemszabályok, konvenciók betartását – belőlük mintha régebben több lett volna, mint manapság, és ez nem volt baj –, de ezt én természetesnek vettem, és elfogadtam. Ugyanakkor ők is rendkívül tisztelték és elfogadták az önállóságomat, sőt erre neveltek. Végül is ennek köszönhetem, hogy színésznő lettem.

– ?

– Ó, ez egy nagyon bonyolult és hosszú história. Hozzáteszem, hogy nekem eszembe sem ju-

EVÉS A CSÖND

tott, hogy színésznő is lehetnék, olyan távoli volt az egész; egyáltalán azt sem tudtam, hogy van olyan hely, ahol erre képezik az embert. Igaz, odahaza játszottam színházasdit, de az iskolában például sohasem szerepeltem. Így hát, amikor fölöslatták a rendet, visszamentem Pélyre, és... muzsikus szerettem volna lenni. Zongoraművész. Jelentkeztem is a békéstarhosi zenei gimnáziumba. A felvételi vizsga Miskolcon volt, de mire mi, a többi környékbeli gyerekkel odajutottunk, kiderült, hogy véletlenül késtünk egy hetet: a felvételi vizsga már lezajlott. Végül is összehívtak egy bizottságot, és levizsgázhattunk – egy falumbeli fiúval együtt alkalmasnak is találtak arra, hogy Békéstarhoson tanulhassunk. De miután ott bentlakásos iskola volt, és már betelt a keret, közölték, hogy egy évet mindenképpen várunk kell. A nyarat a tiszai halászsoknál dolgozva még csak kibírtam valahogy, de ősszel olyan nyugtalanság szállt meg, hogy kikönyörögtem a szüleimtől: hadd utazzam be Egerbe, kiderítendő, hogy nem akadna-e Pesten valami olyan iskola – mindegy, hogy milyen – ahol továbbtanulhatnék. És a szüleim nem mondták, hogy nézd, már megvan a biztos helyed, ülj hát nyugodtan a fenekeden, hanem elengedtek.

– Pest következett tehát...

– ...az Alkotmány utcai akkori közgazdasági gimnázium. Volt ugyanis egy rokon házaspár, amely három gyermeke mellett is elvállalt, pedig nem éltek valami nagy jómódban. Kollégium akkoriban nem volt, albérlet pedig szóba sem jöhetett. És Tóth Pál meg a felesége, Édi – becsületükre legyen mondva – akkor sem küldtek haza, amikor az 50-es években apámat elbocsátották az állásából, és teljesen kilátástalan lett az otthoni helyzetünk. És... anyám sem vitt vissza. Örökké hálás vagyok nekik érte.

– Így lettél... képesített könyvelő és statisztikus.

– Pontosan. Illetve... Azoknak a tanároknak köszönhetően, akik felismerték, hogy én aligha-

nem valami másra születtem, és nem csináltak presztízskérdést abból, hogy tudom-e a közgazdaságtudományi tárgyakat, amelyekhez – lévén mindig is humán beállítottságú – semmi érzékem sem volt. Csendes tanár úr, Mérei tanár úr, Korniss Panni néni. Mindnyájuktól őszinte segítséget kaptam. Jó tanárok voltak. Olyan tanárok, akikből ma mintha kevesebb lenne...

– Nem beszéltünk még az első szerelemtől...

– Az alighanem a Sasfiók volt. Rostand drámájának a főhőse, még a zárdában. Rongyosra olvastam a kölcsönkötetet. (Fiatal színésznőként nagy szerepálmom volt.) De az égi mellett volt egy földi szerelmem is. Villányi Laci, a mádi postamester fia aligha sejtette az egri zeneiskolában, hogy mennyire tetszik nekem. Ha jól emlékszem, elsősorban merész, „avantgárd”, a konvencióknak fittyet hányó öltözéke ragadott meg: csikos trikóban és rövidnadrágban járt, és ez nagyon imponált nekem.

– Lányod nemsokára tizenhat éves. És tizenhat éves lesz a fiad is, akit Vietnamban fogadtatok örökbe. Milyennek látod őket, és velük együtt a mai tizenéveseket?

– Borzasztóan tetszenek nekem. Imponál például az a természetesség és magabiztosság, ahogy a nagyvilágban közlekednek. Én igazán nem panaszkodhatom, hiszen 1956-tól kezdve rengeteget utaztam, távoli, egzotikus tájakra is eljutottam, mégis, mind a mai napig van bennem valami szorongás és izgalom, amikor átlépek a határt. A mai fiatalok – hála istennek – lassan eszót sem ismerik... Ugyanakkor... egy kicsit vérzik is értük a szívem. Úgy érzem, kevés a csönd, a rend körülöttük, hogy a kelleténél kevésbé figyelnek befelé, önmagukra, de mintha kevés lenne az a figyelem is, amellyel másokat és a környező világot övezik... Talán azért, mert túlságosan is zavaros lett körülöttük a lét mostanában...? Azt hiszem, minden nyomorúságunk, a háború és inségek dacára a mi fiatalságunkban

több volt a hit. Ők mintha egy megrendült világban élnek, ahol semmivé lettek igazi értékek, és ahol felértékelődtek semmiségek: pozícióharok, pillanatnyi sikerek, karrierbűvöletek. A mi időnkben valahogy tisztábbak voltak az értérendek, és ami még fontosabb: az értékek mellett a tisztességes emberek akkor is kiálltak, ha azoknak éppen alacsonyabb lett a napi „árfolyamuk”. Ma? Csak amellet „sikk” voksolni, ami sikeres.

– Te sohasem találkoztál irigységgel, féltékenységgel, pozícióharcokkal?

– Sohasem vettem észre, hogy irigyeltek volna. Persze, egy kicsit azt is remélem, hogy ebben az én viselkedésem, magatartásom is közrejátszott. Mondok egy példát. Elsőéves főiskolás vagyok (még Mariannak hívnak, hiszen a Marit a Körhintának és Fábri Zoltánnak köszönhetem; ő ajánlotta ugyanis – tekintettel arra, hogy az 50-es évek molesztárja Krencsey Mariann volt – a névváltoztatást), édesanyám egy régi, átalakított télikabátjában járok, és Fábri Zoltánhoz készülök, aki a Körhinta női főszereplőjét, Pataki Mari megtestesítőjét keresi. És a rendezővel való „fontos találkozáshoz” minden, de minden osztálytársam odaadta a legjobbnak tartott ruháját.

– Hiú voltál...?

– Nem, azt hiszem, nem. Illetve... szóval a külsőre nem. Tükröm ma sincs otthon, civilben nem festem magam, valahogy az egésznek nem tulajdonítok különösebb jelentőséget, talán azért sem, mert sohasem tartottam magam szépnek. Kamaszlányként sem emlékszem, hogy forogtak volna utánam az utcán a fiúk.

– Ha csupán egyetlen tanácsot adhatnál a mai fiataloknak, mi lenne az?

– Hogy tanácsok szerint nem lehet élni. Hogy mindenkinek végig kell járnia a saját útját.

Sajnos.

Szerencsére.

BALÁZS-PIRI KRISZTINA

